

Dedic această carte sutelor de mii de bucovineni și basarabeni care au trecut prin calvarul exodului din anii 1940 și, în mod special, amintirii bunicului meu, Petru, fost secretar al primăriei din Hădărăuți, Guvernământul Bucovinei, refugiat în Banat, și străbunicilor mei, Alexandra și Dumitru, deportați în Siberia.

I

Deși februarie era pe sfârșite, încă era frig, iar noaptea se lăsa chiar un ger cumplit, umed și pătrunzător. Era genul acela de frig lipicios care însoțește numaidecât vreo nenorocire. Și, pentru că doar frigul nu era suficient, i se alătură și întunericul. O beznă angoasantă stăpânea orașul. De frica eventualelor bombardamente nocturne, după sărbătorile de iarnă, străzile și piețele Cernăuților au fost lipsite cu desăvârșire de iluminare. Singurele surse pasagere de lumină rămaseră puținele mașini care alunecau pe caldarâmul poleit cu gheață al drumurilor pustii, decupând din beznă fășii de oraș, care apoi se pierdeau înghițite de o întunecime și mai cruntă.

Era spre șapte seara când mașina profesorului Cazimir Iosif, un „wanderer” bleumarin, opri brusc în mijlocul străzii Iancu Flondor, numită altădată Herrengasse. Silueta zveltă a unei femei se desprinse iute de automobil și dispăru după ușa masivă a unui impozant imobil *Art Nouveau*.

Marta Skawronski urcă pe dibuite scările, care acum câte-va zile au rămas fără ultimul bec electric. Era la etajul doi sau trei? Întinse mâna să pipăie ușa. Dacă va fi capitonată e la trei, dacă va fi una din lemn... Pluto, câinele avocatului Flenchea, îi lătră vesel din apartamentul cu pricina, indicându-i că avea de urcat un etaj mai sus.

„La cineva a dat laptele-n foc”, își zise ea căutând soneria de la apartamentul 12. Își apropie urechea de încheieturile ușii și ascultă cu respirația întretăiată. Recunoscu pașii soțului. Ba chiar mai mult: putea spune că așa sunau pașii lui Filip atunci când era supărat.

III

Au ajuns la Storojineț pe la chindii și, întrucât nu mai ninge și vremea era bună, Filip era convins că ar putea fi la Cernăuți până la amurg. Fură neplăcut surprinși să găsească îndoliată casa preotului la care lăsaseră mașina. Parintele aflate în acea dimineață despre moartea fratelui său pe frontul din Transnistria. Filip încercă stângaci să-l consoleze, deși în situații din astea se simțea întotdeauna depășit. Schimbă câteva vorbe cu soția acestuia, care părea mai puțin afectată de cele întâmplate și o ținea una și bună că trebuie să plece de aici cât mai repede la Bacău, la părinții ei.

Au părăsit Storojinețul indispuși. Adevăru-i că Filip nici nu se simțea chiar bine. După prânz fu cuprins de o moleșală neclară. Tusea i se înteti. Erau deja vreo trei luni de când îi apăruse tusea asta seacă. Doctorul Șveț i-a zis să nu-și facă griji, că ar fi doar o laringită datorată efortului vocal făcut în sala prost încălzită a bisericii, dar... Protoiereul redeveni mohorât.

„Ia auzi! Vrea să plece la Bacău! se indigna el. Care-o fi deosebirea între rușii ajunși la Cernăuți și cei care-or ajunge la Bacău? Încă nu se știe unde-or poposi mai repede.”

Marta îl cercetă cu coada ochiului, căutând să ghicească pricina noului declin emoțional al protoiereului. Să fi fost doar tragedia din familia colegului său? Strâmbă nedumerită din năsucul cărn: „Oare chiar trebuie să mă frământa asta? Dacă va dori, îmi va spune. Dacă nu... Numai să nu adoarmă la volan, pentru că de-abia mai clipește din ochi.”

Ezită o clipă dacă să-l întrebe sau nu de e totul bine, dar renunță.

Era o după-amiază frumoasă și drumul era incomparabil mai bun decât în ziua precedentă. Fusese, probabil, curățat pentru a facilita circulația camioanelor militare care se deplasau spre și dinspre Cernăuți, dar imediat ce intrară în pădurea Broscăuților, după nici jumătate de oră de drum, Filip opri brusc mașina.

– Drăcie..., înjură părintele protoiereu așa ca-n Postul Mare.

Marta, care moțâia pe bancheta din spate, tresări, privindu-și întrebător soțul, dar în aceeași clipă își dădu seama de ce se întâmpla: orașul era bombardat.

În ultimele săptămâni, avioanele sovietice ajungeau doar sub paza nopții, dar, cu cât frontul se apropia mai tare, cu atât rușii se simțeau mai în voie în cer. Apărarea antiaeriană nu mai făcea față și iată că, după avioanele de recunoaștere, au apărut și bombardierele. Și încă în plină zi!

Filip deschise geamul și porni radioul. Un val de aer proaspăt și rece pătrunse în interiorul mașinii. Bubuiturile se auzeau deslușit, ca și mugetul tânguios și neputincios al sirenelor. La un post de radio german, Lale Andersen cânta cu melancolie *Lili Marlen*. Cântecul ăsta îi amintea Martei de fratele ei, Fabian, care era acum pe frontul de Est. Ce-i drept, îi plăcea mai mult versiunea inimitabilă a Marlenei Dietrich.

– Sper că Iuliana cu Perla au reușit să coboare la timp în adăpost.

Filip strânse apatic din umeri: „Despre ce adăpost îmi vorbește?! În orașul ăsta nici măcar nu există adăposturi. Ceea ce numește ea adăpost e doar subsolul casei, adică o pivniță.”

– Cred că da, strecură el.

Coborî din mașină. Nu avea chef de discuții, iar Marta îl irita cu... privirile astea pline de subînțelesuri, cu oftaturile astea

X

Perla își scutură umbrela și-și curăți cu grijă tălpile cizmelor la răzătoarea de la intrarea în bloc. Acum, că nu mai avea nimeni grijă de scările de pe palier, nu era cazul să aducă o porție suplimentară de noroi.

– Ah, dumneavoastră, Perla Leibovna, zise Nicu Hodobenchea, ițindu-se de după ușa apartamentului său, servus!

– Servus, domnule Hodobenchea, zise Perla Rubinski, privindu-l uimită ca o bufniță pe croitor.

„Ce dracu-i cu adresarea asta ciudată?!”

– Da eu mă întrebam, cine-o fi... Știți, toți au fugit... Hi-hi, chicoti el amuzat. Mă gândeam să nu fie niște hoți, niște haimanale, adăugă croitorul pe un ton preocupat, privind-o drept în ochi pe Perla. Și stăpânii dumneavoastră, când pleacă?

– Habar n-am. Nu știu dacă pleacă, scăpă ea pe un ton nu prea politicos și se îndreptă spre apartamentul Skawronski.

Nu-l agrea deloc pe tipul ăsta bârfitor, mai ales după ce l-a surprins odată scoțând din cutia poștală corespondența avocatului Flenchea. Pretindea că încurcase ceva, dar ea știa că nu-i deloc așa. Îl suspecta că lucrează pentru Siguranță și avea toate motivele să creadă că exact așa era.

În apartamentul Skawronski mirosea plăcut a vanilie și a copturi proaspăt gătite. Fu surprinsă să o găsească pe Marta trebăluind la bucătărie și încă așa dimineța. De regulă, se ridica din pat târziu și nici nu avea obișnuința să stea prea mult pe la bucătărie, deși, în primii doi ani de căsnicie, când

resursele tinerei familii Skawronski erau cam modeste, învățase să gătească. Mai apoi însă gătitul, ca și spălatul rufelor sau de-reticulat apartamentului, au trecut în competența Perlei, chiar dacă poziția ei oficială în casă era de bună a micuței Iuliana.

– Mi-a mai rămas ceva făină, vanilie și zahăr și m-am gândit să fac prăjituri de post. Nu știu cum vor ieși, pentru că nu am chiar tot ce mi-ar trebui după rețetă, zise ea, invitând-o pe Perla cu privirea să ia loc pe taburetul de lângă geam.

Perla o cercetă iscoditor.

– Iuliana mai doarme?

– E plecată cu Filip la biserică. A trezit-o cu noaptea în cap, dar era așa de bucuroasă!

Era prima zi din ultima săptămână de lucru a Perlei Rubinski la familia Skawronski. Peste patru zile, de Buna Vestire, dâșii părăsesc Cernăuții. Pleacă în Argentina. Se bucura pentru ei, deși știa că le va duce lipsa. Ținea mult mai ales la fetiță. Și Iuliana se atașase de dânsa. E și firesc: Perla a crescut-o. Până anul trecut, când Marta și-a luat licența, fetița adormea și se trezea cu Perla lângă ea. Era ca și copilul ei. Avea, de altminteri, uneori sentimentul că Marta nu e foarte legată de fetița asta. Era doar o părere, desigur, și nici măcar n-avea cum s-o argumenteze credibil, dar... Nu-i plăceau Perlei depresiile paseiste ale doamnei Skawronski.

– La nici 23 de ani, femeia asta trăiește numai în trecut, o deprimă tot ce-i prezent și are o frică superstițioasă de viitor, îi mărturisea Perla maică-sii.

Nu-i dădea dreptate niciunuia dintre soți. Încăpățânarea lui Filip o scotea uneori din sărite chiar și pe ea, care era întotdeauna calmă și rece ca o meduză, dar și toanele Martei erau nu mai puțin supărătoare, mai ales unele ieșiri intolerabile